

A haza földje

Valaki kopog az ablakon, de olyan halkan, hogy azt csak egy álmatlan éjszakán lehet meghallani. Az az ember azonban, akinek szemére nem jön álom, úgy érzi, mintha ez a kopogás verte volna föl, és most nem tud ismét elaludni. Vár egy keveset, békésen és nyugodtan, merthogy ő nem egy ideges fajta. De végül mégiscsak oda kell mennie, hogy megnézzze, hátha mégis téblábol odakint valaki. Valójában persze nincs ott senki, nem is lehet, merthogy a lakása az emeleten van. Szeles őszi éjszaka telepedett a házra, olyan idő, amikor egyetlen értelmes ember sem akar otthonról kimozdulni. Talán a szél volna? Vagy pedig az eső? Biztos benne, hogy nincs ott senki, de azért még megnézheti, hogy tisztázza, mi kopog az ablakon, méghozzá olyan hihetetlenül halkan, olyan tapintatosan, mint aki nem akarja az alvók álmát megzavarni.

Így aztán Rein Sinivoog az éjszaka közepén, a kísértetek óráján kikászálódik az ágyból. A sötét szobában is látja, hogy az óra pontosan tizenkettőt mutat. A koromsötétben tapogatódzva az ablakhoz csoszog, majd hirtelen összerезzen, mert valaki megérinti. De olyan finoman és könnyedén, hogy biztos benne, ez nem lehet egy eleven ember karja. Nem is az, hiszen nincs ott senki, bizonyára csak ő érezte így. Megtalálja az ablakot, és széthúzza a függönyt. Halkan és sötétben, mert nem akarja a feleségét és a gyermekét fölébreszteni, akik olyan békésen alszanak. Mindketten értelmes és egészséges lények, anya és lánya, de ez csak olyankor ütözik ki rajtuk, mint most is, amikor alszanak.

Miért nem tud ő is ilyen békésen aludni, amikor éppoly értelmes és egészséges ember, talán még náluk is értelmesebb és egészségesebb? Miért kell magányosan hallgatnia ezt a titokzatos kopogást, ami nincs is? Odakint nincs semmi látnivaló – borult ugyan az ég, de nem esik az eső. Az utcasarkon túl világít egy utcai lámpa, látni, hogy az utca is üres. Néhány ablakból fénycsóva hullik a szemben levő ház falára. Ezekben a lakásokban alighanem dolgozik vagy olvas valaki. Vagy készül az útra, és csomagol – vagy már befejezte a csomagolást, és most ott ül élete romjain, és töpreng... És ő sem tud aludni. Nem csoda, hogy nem ébren virrasztanak azok az emberek, akik hirtelen elhatározásból úgy döntöttek, hogy elvágják eddigi gyökereiket, és elutaznak. Miért kell neki, Rein Sinivoognak is virrasztania, és hallgatni a halk kopogást,

amikor nyilvánvalóan senki sem mászott fel a lakása ablakába és nem is fog fölászni?

Megfordul tehát és ismét nyugovóra tér. Holnap minden más lesz nappali fényben. Ismét olyan lesz, mint régen, a napok változatlan gyöngysora úgy pereg tovább, mint a rózsafüzér a hívő ember ujjai között. Ezt a hasonlatot ő találta ki évekkal ezelőtt, amikor hirtelen megfiatalodott és megtálosodott, és ennek következtében napjai gyöngysorát kis szünetekkel Sonja és Tiiu-Reet, édesdeden alvó felesége és kislánya gördítette előre.

Ekkor beleütközik valamibe – a zongora sarkába, ahogyan az rendre megesik azzal, aki az éjszakai sötétben az ágy felé tapogatódzik. Ettől nem tántorodik meg, nem is jajdul fel, mert ő elsősorban iskolamester, és megszokta már, hogy az apró csínyeket szemrebbenés nélkül tudomásul vegye. Megvan benne az a képesség, hogy nyugodt maradjon, mert csak egy nyugodt ember tudja a dolgokat alaposan átgondolni, hogy úgy mondjam, elemezni, és ilyenkor mindig rájön, hogy nem érdemes sem káromkodni, sem följajdulni. Elsősorban azért, és az elsőből következik a második – mert a zongora még csak a második éjszákáját tölti náluk. Harmadszor pedig – erre ugyan nem szeretne gondolni, de óhatatlanul eszébe jut – ma van a második éjszaka, amikor nem tud elaludni.

Az ok nem a zongorában rejlik. A hangszer jó, gondozott és szép a hangja. Erről most ő maga is meggyőződhetne, ha hajlamos volna megzavarni az alvók édes álmát azzal, hogy meggyújtja a villanyt vagy leüt néhány akkordot. De ő sem az elsőt, sem a másodikat nem teszi, mert jó természetű férj, és egyébként sem tud zongorázni. Sonja viszont tudja, hogy jó a hangszer, Sonja muzikális lény, korábban már többször játszott rajta. E tekintetben tökéletesen megbízhat benne, és mehet lefeküdni.

Hiába, nem jön a szemére álmom. Végigdőlhetne ugyan az ágyon, de az nem ugyanaz, mintha aludna. Leül a zongoraszékre, amelyet kitapogat, és eközben az ujjai végigsiklanak a hideg billentyűkön. Furcsa és kellemetlen érzés, mint ha egy halottat tapogatna. Igen, minden sokkal nehezebb, mintsem gondolta volna! Először, másodszor és harmadszor... A tetejében minden egész más, mint amilyennek korábbi élettapasztalatai alapján elképzelte.

A sötétbe burkolódzó sarokból valamivel többet látni. Elsőként az ablak mellett álló pálma körvonalai rajzolódnak ki előtte, majd földereng a ruhásszekrény a szemközti falon. Ez mind a kettő új berendezési tárgy. És nézd csak, mi ért hozzád az ablakhoz való lopakodás közben?! Természetesen a pálma, amiről az ágyon fekve teljesen megfélelkezett. Ahogy kiment a fejéből a zongora is, amikor tudatosodtak benne a világ tárgyai. Az ember folyton csak felejt, különösen, ha húsz évig volt iskolamester, és az alatt mintegy két életet kellett leélnie. Ez könnyen megbosszulja magát, hol jobban, hol kevésbé. Nem is érdemes ezeket az apróságokat komolyan vennie – hanem nyugodtan át kell gondolnia; először, másodszor, harmadszor...

Tehát! Senki sem kopogott, csak Sonja fordult a másik oldalára, és megnyikorult alatta az ágy. Ő pedig aludt tovább. Istenem, ő alhat, a férje meg virraszthat

egyfolytában, akár az ágyban fekszik, akár a zongoraszéken ül. És hiába bővíti önmagát, hogy nyugodjon meg, és gondoljon át mindent alaposan.

Sokszor meggyűlt a baja az osztályával, amikor az lázadozott és átlépett minden határt. Most ugyanaz volna az ok? Holott a dolgok mögött nincs más, csak ez a titokzatos kopogás, amit hallani vélt, amikor már egy ideje hallgatta a csendet?

Vagy lehet, hogy az álmatlanságnak a sok idegen tárgy az oka? Mert egy olyan amatőr filozófus, mint Rein Sinivoog nagyon is jól tudja, hogy egyetlen tárgyat sem tekinthet a magáénak, míg ki nem fizette. Ugyanúgy, ahogy egy másik embert sem tekinthet saját tulajdonának, se pénzért, se szerelemből, amiből a tetejében sok féle-fajta van.

Megborzong, nem a hidegtől, hanem az elégedetlenségtől. Nem a feleségeről akar tépelődni, hanem a pálmáról, a zongoráról és a szekrényről. Merthogy a pálma volt az, amely megérintette, amikor az imént odabotorkált az ablakhoz. Érzékenyen, mintha még nem merné gazdájának tekinteni. Lehet, hogy az ostoba növény Agaate néni után nyújtogatta a levelét, lehet, hogy a növényekben is van némi nehezen meghatározható szeretet, ahogy az oktalan állatok is szeretetet táplálnak gazdájuk iránt. És most a sötét szobában volt gazdasszonyát keresi annak ellenére, hogy gondoskodnak róla, öntözik, és világos helyen tartják. És nem is ültették át, így igazán nem érezheti úgy, mintha idegenben lenne. Csak Agaate néni hiányzik neki. A néni zsúfolt lakásában tölti utolsó éjszakáit – bár kérdés, tud-e aludni? –, noha ő is értelmes emberi lény. Ki hinné, hogy az értelmes emberek néha nehezebben viselik a sorsukat, mint mások!

Nos, a leginkább zavaró tényezőről Rein Sinivoog eddig teljesen megfeledkezett. Elfeledkezett róla ezen az álmatlan éjszakán, ez pedig rossz jel. Mert általában nem feledkezik meg semmiről. És tessék: az ajtó kiment a fejéből!

Ez a felismerés olyannyira kizökkenti lelki egyensúlyából, hogy felgyújtja a villanyt. Elsőként azonban nem az ajtóra néz, hanem az alvókra. Istennek legyen hála, ők nem zavartatják magukat. Sonja az oldalára fordult a paplan alatt, és a haja az arcába hullt, így semmi nem látszik belőle, a fényben kirajzolódik valami asszonyféle alak. Tiiu-Reet hanyatt fekvé szuszog, kezét kidugja a takaró alól, fejét jobbra billenti. Igazán jó gyerek így álmában is. Isten megáldja! Rein Sinivoog nyel egyet, és megtörli a szemét, amelyet elvakított a fény.

Az ajtó környéke viszont rettenetes. A félfa mellette a falban hatalmas lyuk tátong, melyet tapétafoszlányok kereteznek, és az ajtót nem lehet becsukni. Nem csoda, hogy nem jön egy ilyen védtelen szobában a szemére álom. Sinivoog korábban sem tudott nyitott ajtónál aludni, legalábbis a házasságát megelőző hosszú években, amikor meg nem érdemelten agglegénynek mondták a rokonai.

És a rombolást saját kezűleg kellett véghez vinnie. Saját kezűleg törte át a lakása falát, melyet minden ember saját várának tekint. Igen, merthogy másképp nem tudták volna behozni a zongorát, és akkoriban ő és a felesége egyaránt sóvárgott a hangszer után. Agaate néni zongorája nem juthatott idegen kézre, ezt a néni nem bírta volna elviselni. Ezen kívül eladta nekik a ruhásszekrényét

és a pálmát is. Sonja fél órát hallgathatta, hogyan kell gondját viselni a pálmának. A többi tárgyjal nem törődött, a pálma azonban élőlény, és minden élőlénynek lelke van. A pálma vitathatatlanul szerette Agaate nénit úgy, ahogy ő is a pálmát, ezért a növényvel kezdetben nagyon kesztyűs kézzel kellett bánniuk.

– Ó, olyan nehéz mindezt elviselni – sóhajtozott Agaate néni.

Körülnézett a lakásában, amit belülről szétromboltak, csak az ajtó volt ép. Csak abban az ósdi házban, ahol Rein Sivivoog lakott, voltak olyan nevelésesen szűk ajtók, amelyen a zongorát nem tudták becipelni. A néni otthonát kiürítették, elvittek mindent, ami nem fért a bőröndökbe, melyekkel a néni neki-vágott a hosszú útnak. Mennie kellett, ahogy mindenkinek, akit utolért a hívás, az éjszakai titokzatos kopogás az ablakon. Mert hát ki nem indul el, ha maga a Führer hívja haza a népet, fiatalokat és öregeket, az elveszett fiúkat és a tévelygő bárányokat.

Ekkor vásárolta meg Rein Sinivoog nevelésesen olcsón a néni féltett kincseit: a zongorát, a ruhásszekrényt és a pálmát. Ekkor turkáltak gyűrött ruhás és maszatos szemüveges egyetemisták a néni moly- és ürömszagú könyvtárának kötetei között, melyek elborították a konyha- és az előszobapadlót, ahol egymáson hevert a sok aranymetszetű Heine és rongyos Reclam-kiadvány: Zschokke, Kotzebue és Immanuel Kant. Ugyanekkor az élete során hozzá nőtt takarítónő az evőeszközöket egy régimódi kosárba gyűjtötte össze, vörös szemmel és hebegő szavakkal. Merthogy milyen élete lesz Agaate néni távozása után!? Ugye magával viheti ezt a kék mintás sőtartót, ami mindig a jóságos kisasszonyra emlékezteti?

Agaate néni, aki az évek során egyre tevékenyebb lett, most meghatóan gyámoltalan. Olyan, mint egy most született gyermek, mert hát valóban újjá született. Mit tudott ő korábban a Führerről vagy a nagypolitikáról? Most azonban, lám, nem feledkeztek meg róla, róla, aki csak a templomba és a piacra mozdult ki otthonról. Mindez bizonyára Isten akarata, akinek a tudta nélkül a veréb sem repülhet át egyik háztetőről a másikra.

Ő tehát most – vagyis pontosabban szólva tegnapelőtt – mégis szorongó fájdalmat érzett. Rein Sinivoog érzékeny szívű ember, merthogy pedagógus volt. És bár történelmet tanított, nem tudta tudatosan beleélni magát. Nem is élhette, hiszen a történelem még a háború előtt befejeződött, most pedig mintegy maguk mögött hagyták – és ezt nem lehetett az iskolában oktatni.

Igen, egyetlen ajtaja akkor még ép volt. Mostanra viszont valósággal lerombolták a falat. És ami a romjain keletkezett, arra gondolni sem akart. Elég annyit tudni, hogy más idegen lény is volt a hálószobájában, nem csak a zongora, a pálma és a ruhásszekrény. Ki tudhatja ezek után, hogy honnan jön a halk kopogás, amely álmatlan éjszakákra készítette?

A felesége olyan csendesen és nyugodtan alszik, a takarót fölhúzva az álláig és arcába hullott hajjal. Mi van ebben különös? Mindig is nyugodtan aludt, a hosszú

évek alatt. Hogy hány éve, azt sem Rein Siinivoog, sem más nem tudhatja. Lehet, hogy időtlen idők óta vagy már azelőtt is. És ez a békés szendergés mindent eltakar úgy, ahogy most az arcát eltakarja a takaró és a haja. Volt valami idegen benne egész idő alatt, csak ő nem tudta, hogy mi, és bármilyen furcsa, nem is sejtette.

Most azonban tönkretette az ajtót, és egyszerre tudatosult benne minden, mintha a magyarázat és a valóság korábban nem fért volna be ebbe a szobába. A zongora miatt rombolta le a falat, és a zongora jóvoltából megvilágosodott.

Sonja játszott rajta, és énekelt. Nagyon régóta sóvárgott már a muzsika, a zongora után. Ó, ez a mély és tágas szellem, mely egyre bugyog, mint egy kiapadhatatlan forrás! Végül is annyira túlcordult benne a vágy, hogy a férfi meghajlott az akarata előtt, noha öreg volt, és életidegen. Sonja pedig játszott és énekelt, ezért ezentúl nem hallották egymást. És ezt az asszony nem is titkolta. Ennek bizonyára nem a zongora volt az oka, az ügyis hozzájuk került volna. Öreg férj, fiatal feleség, méghozzá olyan nő, akinek a lelke túlbuzgó forrás – ez rettenetesen banális valami. Lehet, hogy mindezt nősüléskor valóban nem sejtette ő, a tapasztalt férfi, aki magához édesgette a tapasztalatlan, érzékeny leánykát? Jaj, Sonja, Sonja, ismételte, noha enélkül is egyértelmű volt minden!

Nem, jobb volt, amikor még minden homályos volt. Akkor élt még a remény, a békesség, és legalább néha elfeledhette, hogy mindenki hallgat. Most azonban már nem, most már nem tudott soha igazán hallgatni.

Rein Sinivoog megborzongott, mert túl erősen nyomta le a zongora billentyűjét. Tiiu-Reet is rándult egyet, kinyitotta riadt, álmos szemét, majd ismét becsukta, anélkül hogy igazából fölébredt volna. Jól van, aludj csak, Tiiu-Reet, aludj tovább, mert hisz jó gyerek vagy, noha inkább anyádra, mint apádra ütsz, legyen bár az utóbbi bárki! Van, aminek tisztának kell maradnia, vagy ha nem, takaróval kell betakarni, hogy legyen valami, akiben higgyen, akit szeressen. Mindez nem jelenti azt, hogy szeret valakit, mert Agaate néni is szerette a pálmáját.

Kint erősödik a szél – ki tudhatja hát, ki kopog az ablakon. A haragos késő őszi szél kopogtat-e, az gyötör és kínoz? Boldogok, akiknek egy ilyen éjszakán nem kell otthonról kimozdulniuk. Rein Sinivoog azonban nem tartozik ezek közé, hanem felöltözik és útnak indul. Mielőtt kilépne az ajtón, megigazítja még a lánya takaróját, aki érezve a kellemes meleget, mosolyog. Aztán lekapcsolja a lámpát, óvatosan, hogy az alvókat föl ne riassza.

Nem tud dönteni a szűkös szobában, mert ott bezárva érzi magát, noha az ajtó most már állandóan nyitva van. De még ennél is nehezebb odakint dönteni. Odabent olyan kevés dolog van, ami föltartóztatná, idekint annál több. Itt terül el szülővárosa, itt az iskola, itt vannak az ismerősei. A rokonsága, az a kevés ember, aki még maradt, és aki a tetejében más nevet visel, bezárkózott a hálószobájába, bedeszkázta még az ablakokat is, hogy elhatárolódjon a külvilágtól, és összeszedje magát a nagy döntés meghozatalára. Mert sokan közülük még

nem döntöttek, nem siették el úgy, mint Agaate néni, aki életében mindenről lekészt, de legalább most utoljára az első akart lenni.

De hogy fogja mindezt a többieknek, a kívülállóknak, a kollégáinak megmagyarázni? És mit szólnak majd hozzá? Ki hívja őt, aki egész életében észtnék és nagy hazafinak vallotta magát, aki mindig másképp viselkedett? Ezeknek az embereknek nem jelent semmit néhány megsárgult papír, amit pedantériája megőriztetett vele, és amelyek most följosítják arra, hogy eleget tegyen a hívásnak – kötelezettségről nem is beszélve. Igen, eltévelyedett fiúk és elköborolt bárányok... És mit szólnak majd a fiúk? Nem szólnak majd semmit, mert megtanultak fegyelmezetten viselkedni, de milyen szemmel fogják vajon méregetni?

Kavarog a szél az óváros szűk sikátoraiban, kavarognak a falevelek, mint pillangók az utcalámpák körül. Szürke árnyak csapódnak hol erre, hol arra, mintha a fény elől menekülnének. Valahol valami csikorog, valahol két bádogdarab csikorogva egymáshoz súrlódik, valahonnan futó lépések hangja hallatszik, de sehol egy teremtetett lélek. Rein Sinivoog behúzza a nyakát a gallérja mögé, és szaporázni kezdi a lépteit, mint aki fél, hogy elkésik valahonnan, lemarad az élő emberektől ebben a holt városban. Isten tudja, sohasem hitt a szellemekben, felvilágosult lénynek tartotta magát, hiszen történelemet oktatott. De mégis lehet valami ég és föld között, amit józan ésszel nem képes felfogni. És ezek az ég és a föld közti erők kergették ki meleg ágyából és otthonából az éjszaka kellős közepén. Ezek az erők még ennél is messzebbre kergetik eddigi meleg fészkeiből, kitépik a haza földjéből, és elhajítják valahová. Mert mi más lehetne ez a sok emberfeletti és titkos erő, amely örült kalandba kezdett, kalandba, melynek a végét nem lehet megjósolni, noha a történelem és a józan ész már réges-rég a legnagyobb emberiség elleni büntettnek minősítette a háborút.

Vagy lehet, hogy minden előre elrendeltetett, és a maga által kijelölt úton halad – minden lépésünk és gondolatsziporkánk? És csak azért tűnhet számkra a dolog fölfoghatatlannak, mert az első érv ismeretlen? Jelenlegi gondolatai döntöttek vajon úgy, hogy Eberhard bácsi házához siessen? Csupán az volt kérdéses, hogy miért jött ide, mert valójában nem tervezte, hogy egyáltalán elmegy otthonról. Éjfélkor nem illik beállítani valahova látogatóba, még a saját nagybátyjához sem.

Csak hogy Eberhard bácsi ablaka világos. Alighanem ő is csomagol, ha nem végzett vele még a nap folyamán, és most szedegeti össze azokat a tárgyakat, melyek a nyakán maradtak a kiárusítás után.

Lehet, hogy úgy zajlik mindez, mintha álmában történne? Talán nincsenek is erők, amelyek ide vezették ezen az éjszakán, nincs kéz, amely kinyitotta előtte a kaput? Rein Sinivoog felmegy a meredek lépcsőn, mely a kapunál kezdődik, nem ácsorog és nem habozik az ajtó előtt, hanem csenget. Számára tehát elrendeltetett, hogy beszéljen Eberhard bácsival, mert mi másért vágott volna át a szeles és kihalt várososn, és miért volna ébren a bácsi, és miért várná őt.

Az ajtó olyan hirtelen nyílik, mintha Eberhard bácsi mögötte állt volna, és várta volna, hogy csöngessen.

- Jó estét, bácsikám! Zavarhatlak még ezen a késői órán?

- Te vagy az, Reinhold!? - A bácsi alighanem mosolyog, de a sötétben nem látni semmit. Amikor azonban bevezeti a kivilágított előszobába, már ismét múmiaszerű az arca. Zöld hálóköntösében és törökös fejedőjében, melyekre Rein Sinivoog jól emlékszik gyerekkorából, valahogy időn és téren kívülinek, kissé valószínűtlennek látszanak. És rövidesen el is fognak tűnni, egészen valószínűtlennek lesznek, nem lévővé változnak úgy, hogy bátran megkérdezhajjuk, hogy voltak-e egyáltalán?

- Én vagyok, bácsikám! - szól Rein Sinivoog, és sóhajt. Nem mond semmi többet, a válasza és a sóhajtása mindent elárul.

- Kerülj beljebb! - biztatja Eberhard bácsi, valahogy úgy, ahogy az orvos szólítja be a váróból a következő beteget.

Eberhard bácsi szobájában rend van, mint mindig. Nyoma sincs utazási előkészületnek. Hát persze - nem várható, hogy egy ilyen a rend szobrának beillő öregúr úgy megváltozzon, hogy halomba rakja a bútorait és darabonként eladogassa, hogy fölhalmozza a padlón gonddal és szeretettel összegyűjtött könyvtárát, és hagyja, hogy a kultúrára éhes pór nép letapossa. Nem, Eberhard bácsi az asztal mögött ül, zöld hálóköntösében és piros török fezzel a fején, és a bélyeggyűjteményét rendezgeti.

- Ül le!

Rein Sinivoog leül oldalvást egy kényelmetlen székre, és hirtelen nagyon rosszul érzi magát. Miért olyan hideg és morcos a bácsi? Talán arra gondol, hogy az unokaöccse nem megfelelő útitárs, hogy neki nincs joga követni a Führer hívását, mikor másoknak ez szinte kötelező? Dacosan fölszegezi a fejét. Az ördögbe is, ő is ugyanaz a vér, noha éjszaka nem visel öltöny helyett múzeumi tárgyakat.

- Igen, bácsikám, úgy döntöttem, hogy követlek benneteket.

Eberhard bácsi fölemeli a nagyítót, de nem az unokaöcsét vizsgálja vele, hanem egy bélyeget.

- Szóóó! - Csak ennyit mond, és ismét elhallgat. Csodálatos csend van, idebent a szél füttyülését sem hallani. A körtefából faragott, allegorikus női ruhafodrok közé rejtett asztali óra ketyegése nemhogy megtörné, de fokozza a csöndet. Aztán a bácsi leteszi a nagyítót az asztalra, és az unokaöcsére emeli vörös szemhéja alatt megbújó szemét.

- Ha jól értem, te is úgy döntöttél, hogy áttelepülsz.

- Igen, bácsikám. És ehhez minden jogom megvan. Anyám német volt, legalábbis a papírok szerint. És minden anyai ágú rokonom, azaz te és Agaate néni is áttelepültök.

- De hát úgy tudom, hogy te mindig észnek vallottad magad, még hozzá olyan tüntetőleg, hogy a neved is megváltoztattad.

Rein Sinivoog még kényelmetlenebbül érzi magát a széken.

- Apám után észit is vagyok, ezért adtam meg így a nemzetiségemet - és nem hazudtam, hanem a törvény betűjét követtem. Ami pedig a nevem megváltoztatását illeti, nos, te magad is tudod, hogyan történt. Nagy nyomás nehezedett rám...

- Igen, neked persze sokkal nehezebb lehetett, mivel az anyai ággal nem volt minden rendben, ezért valahogy retusálni kellett a dolgokat. Igen, Reinhold, nehezek voltak számodra az évek! És most, amikor még nehezebb évek következnek, hogyan akarod ezeket fogadni?

- Azt teszem, ami a kötelességem, amit tennem kell. Itt maradtam volna a bátyán, de más a parancs. Miután ezzel ellentétes parancs jött, ennek engedelmeskedem.

- És a feleséged? Vele beszéltél már?

Rein Sinivoog néhány másodpercig hallgat. Aztán tompán, szaggatottan válaszolja:

- A feleségem és a gyerek maradnak.

Most Eberhard bácsin van a hallgatás sora. Lehet, hogy csak egy percig, de az idő nagyon hosszúnak tűnik.

- Tehát elhagyod a feleségedet és a gyermekedet, hogy - eleget tegyél a hívásnak?

- Eberhard bácsi, neked bizonyára fogalmad sincs az én családi életemről. Igaz, sohasem beszéltem róla, most is te vagy az első, akit beavatok. Családi életem voltaképpen nincs, soha nem is volt. Tévedés volt, beismerem, azért is jöttem ide, hogy nyíltan és őszintén beszéljek veled. Nincs kihez fordulnom ezekben a kérdésekben. Az a nő számomra idegen.

- És a gyermek?

- A lányom, ahogy nő, úgy távolodik tőlem. Ő egy másik világ, én pedig nem tudom ledönteni a két világ közti falat. Talán sikerült volna, ha a feleségem is észit. Láttad, bácsikám, hogy őszintén próbáltam észit lenni. Csakhogy a feleségemben erősebb az orosz vér. A gyermek pedig az anyjához húz, többet örökölt tőle. Ahogyan én is. Gondolkozhatunk erről másképp is, de a döntő pillanatokban győzedelmeskedik az anyai vér, és minden fejre áll. Az anya a szülőföld, amelyből kihajtunk...

- Ma már meghallgattam egy szép szónoklatot - szól halkán Eberhard bácsi. - Agaate néni is felkeresett. Tehát te a feleségedtől szöksz meg? Menekülsz előle, mert félsz, hogy benne erősebb a vér, mint benned. Ahogy meg vagyon írva: tartózkodj tőle, hogy idegen föld asszonyaiba szeress...

Rein Sinivoog elgondolkozik. Valóban ezt mondta volna? Vagy csak a bácsi akarja bosszantani?

- Ha te ezt menekülésnek hívod, nem csak én menekülök. Nem menekülünk-e mindannyian, amikor sötét jövő áll előttünk? Semmi jóra nem számíthatunk azoktól, akik most betörnek.

Eberhard bácsi hangtalanul fölnevet, nem is nevetés ez, csupán a szája körül sorjázó ráncok rándulása.

- Láttam ezeket a vendégeket. Óvatosan lépkednek a gyalogút szélén, és mintegy fénytől beteg szemmel néznek körül. Azt is hallottam, hogyan vélekedik róluk a föld népe, az észtek, akik nemrég még így aposztrofálták magukat. Ha régebben félni lehetett tőlük, amikor még nem voltak itt, hát most, hogy megjelentek, nem fél tőlük senki. Csak némi megvetést, némi sajnálatot ébresztenek, semmi mást, mert ugyanolyan erős bennük a vér, mint a feleségedben.

Ezzel feláll, és néhányszor fel-alá sétál a szobában, végigcsoszogva papucsában a kopottas szőnyegen. Végül megáll a könyvespolc előtt, háttal a vendégnek, és így szól:

- Utazz hát el, Isten nevében! Én maradok.

- Te, bácsikám? - Rein Sinivoog félig felemelkedik a székről, de aztán ismét leül. A csodálkozásból táplálkozó energia nem tartott ki odáig, hogy fel tudott volna állni, és körbe járni a szobát. - Te nem utazol?

- Nem, Reinhold, én nem utazom.

Hátulról megközelíti az unokaöcsét, és lassan, mintegy óvatosan a vállára teszi a kezét.

- Te csak menj, ha mást nem tehetsz, ha így állsz a családdal, és ha félsz. De kérlek, ne beszélj közben a Führer hangjáról és a magasztos hívásról, hisz te magad sem hiszel benne, és jól tudod, hogy én sem hiszek. Az ilyen ügyekben az ösztönök döntenek, az életben maradás ösztöne, és egyáltalán nem az, amit egy piktor mond. Csak - ne cselekedj meggondolatlanul!

- De, bácsikám, te jól tudod, hogy sosem tettem semmit hebehurgya módon.

- Kivéve akkor, amikor megnősültél. És most is... de ezt már megbeszéltük.

- Te magad tanácsoltad, hogy végül is cselekedjem saját legjobb belátásom szerint.

- És a legjobb belátásod becsapott. Na, jó, mások legjobb belátása is csalóka néha úgy, hogy annak megfelelően sem lehet mindig cselekedni.

- Tudom, mire gondolsz. Talán nem mondtam még el mindent részletesen, és talán el sem mondhatom, magamban sem tudom egészen elrendezni a gondolataimat. De talán elég annyi, hogy az otthonom már most is romokban hever. Egyetlen szoba az enyém. És amúgy sem a régi elől menekülök, hanem újra akarom kezdeni azt, ami itt nincs.

- Lehet, hogy rövidesen itt sem lesz az, ami itt tart. Nem vagyok bizakodó, mint az őslakók, akik egészséges paraszti optimizmussal és humorral szemlélnék mindent. De azt is tudom, hogy ha itt nem találom meg a nyugalmat, akkor máshol sem érdemes keresni. A mi régi világunk, ez a sokszor elátkozott és mégis olyan otthonos és kedves világ, elveszett. És hová mehetnék, mondd?!

Rein Agaate néni kaotikus lakására gondol, és az idegenekhez került pálmára, mely éjszakánként száraz leveleivel keres valakit, valaki élőlényt. Közben Eberhard bácsi könyvtárát nézi, a bélyegalbumjait, az asztali órát, hálóköntösét és a piros fejfedőt. És észre sem veszi azt a negyedórás hallgatást, és azt sem, hogy a bácsi már megint beszél.

- Van itt még valami, kedves Reinhard. Korábbi szónoklatodban egyetlen lélegzetvétellel beszélték anyádról és az anyaföldről. Itt kiüt belőled az anyai vér, ahogy akkor oktanul fölmentetted magad. Engem azonban ez nem hagy nyugodni. Nézd, sohasem voltam különösebben patetikus, legfeljebb néha, ha tósztot kellett mondanom. De jelenleg nem értem azokat az embereket, akik a haza földjéről papolnak, amelyen nevelkedtek évszázadokon át, most pedig egyetlen kézmozdulattal útra kelnek. Azokat a gazdákat még csak megértem, akik Vörumaa-ból jönnek, már németül sem tudnak, jóllehet néhány évtizedet eltöltöttek ott. Ez az idő valóban kevés, és már odaköltözve is sérültek voltak a gyökereik. De a többiek - a vidéki nemesség és a régóta ott lakók, igen, az utolsó, mert a földből nő ki az ember vidéken és a városokban is. A város nem valami mesterséges képződmény, ahogy sokan vélik, hanem a város is a földből nő ki, és annak szerves része. Én magam is, noha városi ember vagyok, tudom, hogy nem mehetek el. Nem mehetek, mert anyám vére, azaz a haza földje nem ereszt...

Rein Sinivoog nem vette észre, mikor kezdett beszélni a bácsi, és azt sem, hogy mikor fejezte be. Hallott valamit, de az olyan volt, mintha álmában hallgatta volna. A bácsi már egy ideje az asztala mögött üldögélt, és onnan kérdezte:

- Ideje lefeküdni. Hazamész vagy itt maradsz nálam?

- Ha megengeded, bácsi, maradok. Otthon teljes a káosz, és a fal fele hiányzik.

- Hát maradj. Az én otthonom egyelőre ép.

Vajon tud-e majd aludni? Csend van, mintha a szél is elült volna. Az asztali óra szelíden üti el a hármát, a ketyegését sem hallani. Aludni, most?!... Mit is mondott a bácsi a haza földjéről? Mik voltak az utolsó szavai? Mintha kétségbe vonta volna, hogy valódi árja vér kering az ereiben, ha egyszer olyan szívósan kapaszkodik ebbe a földbe, ahogy nemes fájának többi tagja nem. Úgy tűnik, mintha anyja vére más lapra tartozna, mint a nővééré és most az unokaöcséé is. Igen, mi van voltaképpen vele, akit eddig Rein Sinivoognak hívtak, igaz, külső nyomásra, ahogy röviddel ezelőtt ő maga kinyilatkoztatta? Miért nem köti őt is úgy a haza földje, hogy itt maradjon, függetlenül attól, hogy bemocskolták és lerombolták az otthonát, a felesége pedig orosz, akitől a bácsi szerint menekül?

Csend. És most valaki kopog... De hát egy idegen lakásban van, itt nem keresheti senki, az ég és a föld között bolyongó titokzatos erők sem. A szellemek órája réges-rég elmúlt, a reggel azonban még messze van, mert ősszel hosszúak az éjszakák. Jó ez a csend, olyan jó, hogy másra nem is vágyik.

Csak ilyen békésen folytatódjék minden! Sonja sokszor megértő, noha az anyja orosz. És megértő Tiiu-Reet is. Bizonyára nem nehezítik meg a távozását. Nem ad el semmit, nem tapodják idegen lábak a lakása padlóját az elutazása előtt, és a kevés személyes tárgy nem kerül idegen kezekbe. Sok haszna nincs belőlük, mert az ajtót és a fal egy részét lebontották. A zongorát, a ruhásszekrényt és a pálmát könnyű cipelni. A pálmát Agaate néni igazán magával vihette

volna, hiszen az olyan, mint egy élőlény, mely sóvárog volt gazdasszonya után. És ezt nem kell kitépni a haza földjéből, mert cserepes.

Felejteti, mielőbb felejteti!

*

Reinhold Brackmann, akit a rá nehezedő nyomás következtében most Rein Sinivoognak hívnak, áttelepülőnek regisztráltatta magát. Iratai rendben voltak, és tökéletesen beszélt a nyelvet, nem kellett volna szégyenkeznie, noha szégyellte magát. Mert mi másért indult volna kerülő utakon haza? Vannak erők és föld között, amelyek ellen semmit sem tehetünk.

Félhomályba burkolózik a város, az ég felhős, ólmos köd szítál, és a jövő idő árnyai sűrűsödnek a föld és a város fölött, melynek szürke falai között egy régi, mégis oly kedves korszak a végét járja. Azt, ami volt, sehol nem találjuk. Az már történelem, rövidesen taníthatjuk is az iskolákban. De mégsem, ezt sehol sem tanítják, azt tanítják, ami jön. Ismét rémületükre és figyelmeztetésül az utánunk jövőknek.

Sonja a zongoránál ül és játszik, mintha semmi sem történt volna, és nem is történne semmi. Tiiu-Reet a padlón ül és a babáival játszik, melyeknek észt nevük van és orosz népviseletük. Játssz csak tovább, Tiiu-Reet, arra a kevés szóra, amit egymással váltunk, ráérünk még sort keríteni. Reinhold Brackmannak most fontos teendője van, amiről az úti kapkodásban könnyen megfeledkezhet.

Most még tombol benne az ügyintézés után visszamaradt energia és tettvágy. És meg akarja mutatni Eberhard bácsinak, hogy neki is számít a haza földje, olyannyira hogy nélküle el sem utazik. Legalább egy keveset magával visz belőle abban a medálban, ami anyjára emlékezteti. Az anya és a föld örökön örökké összetartozik.

Esőcseppek csapódnak az ablaküveghez és szaporán végigcsorognak rajta, némán, mint egy értelmes ember könnyei. Odakint lucskos minden, ezért Reinhold Brackmann az ujjbegyével kapar ki a pálma tövéből egy kevés földet. Egy kicsit habozik, de aztán mintha egy hang azt mondaná, hogy jól teszi. Lehet, hogy ez a hang nem is ér el hozzá, hogy nem is hallja, és hogy Eberhard bácsi vagy valaki más hallja meg. Minden lehetséges ég és föld között. És végeredményben mindegy, kin keresztül érzeknek ezek a hangok egy titkos világból, mert hát mindannyian ezeknek az erőknek sárból gyúrt eszközei vagyunk.

Valószínűleg valami más volt, ami arra kényszerítette Reinhold Brackmann, hogy tovább turkáljon a cserépben a pálma körül. Mert halkan, csaknem áhítatosan ennyit mondott:

– Száraz a földje... Légy olyan jó, Sonja, és ígérd meg, hogy legalább a pálmának gondját viseled!

Solveig monológja

Mit tehetnék – hiszen én csak egy gyöngé nő vagyok!

Mióta elmentél, Peer, nem süt a nap. Nem énekelnek a madarak, némán keringenek a falu fölött, szárnyaik suhogása olyan, mint a gyilkos kaszasuhítás a fűben. Elrepültek, eltűntek a felhők közt, a tenger pedig szürkén ásítózik.

Mióta elmentél, Peer, minden este csak üldögélek és énekelek. Nem sírok sokat – mert hát az ugyan mit segítené. Az arcom így is nedves lett az esőtől, ahogy álltam és a tengert kémleltem. Sokáig, sokáig – gyakran órák hosszat. Múltak a napok, és te nem jöttél vissza. Múltak az éjszakák, én pedig álmatlanul hánykolódtam a fekhelyemen. Szél süvöltött a ház körül. Fent a hegyeken valaki kiáltozott – egy erdei állat, egy madár vagy egy kobold. Kezdetben azt hittem, hogy te vagy az, te hívsz engem. Egyetlen pendelyben futottam ki a házból, nézelődtem, hallgatództam. Hol voltál akkor, Peer – nem is tudom. Álltam és vártalak, a hidegben elgémberedett a térdem. Bementem, végigdőltem az ágyon, és álomban tovább vártam rád. De te nem jöttél.

Az után, hogy elmentél, Peer, két héttel később betoppant Jonas Løkken, és megkérte a kezem. Mit tehettem volna, hiszen én csak egy gyöngé nő vagyok, egy szegény lány, fiatal és idegen. Ottedal pedig nagy tanya, te is tudod, Peer. Nyolc tehenük van, közülük kettő üsző, épp csak akkor kezdtek fejni őket. Jonas anyja pedig öreg volt és beteg. Sürgősen segítségre volt szüksége, ha akarta volna, bármelyik lányt megkaphatta volna az egyházközségben. Hogy miért jött éppen hozzám, aki fiatal voltam, szegény és a környéken ismeretlen? Jonas persze már nem volt fiatal – elhaladta a negyvenet, és nyomorék volt a bal válla. Ám Ottedal, nyolc fejőstehén és a borjak, mindez nem megvetendő vagyon. És túlságosan vén nem lehetett Jonas – másképp nem lehetett volna négy gyermekünk. Közülük csak egy volt fiú, ő is korán meghalt, de hát ennek nem Jonas öregsége volt az oka.

Karácsony előtt tartottuk meg a lakodalmat, ami emlékezetes marad mindenkinek. Még ma is föl-fölelemegetik ezt az öregek. Sokkal szebb volt, mint Ingridé – emlékszel, Peer? Mindenki rám irigykedett, az öregek és a fiatalok, a gazdagok és a szegények. De én lesütött szemmel jártam, és sajgott a szívem. – Rád gondoltam, Peer. Ha visszajöttél volna – nem tudom, mit tettem volna. Lehet, hogy felszöktem volna veled a hegyre úgy, ahogy Ingrid, nem törődve azzal, mi lesz.

Csakhogy te nem jöttél, belőlem pedig Ottedal gazdasszonya lett. Azt hiszed, könnyű volt? Hisz jól tudod, milyen hirtelenharagú volt Kari, Jonas anyja. Noha gyenge volt, és beteg, bárkinek meg tudta keseríteni az életét – bántott minden szavával, minden pillantásával. Annyit dolgoztam, mint egy igavonó állat, és kevesebbet kaptam, mint egy koldus. Nem is tudom, hogyan bírtam volna ki azt

az életet, ha nem te jártál volna folyton a gondolataimban, én egyetlen Peerem. És amikor Kari meghalt, akkor sem lett sokkal könnyebb a sorsom. Nem könnyű egy Ottedal nagyságú birtokot kézben tartani, jó időkben sem, hát még ha minden hanyatlóban van. Négy gyermeket hoztam kínok közt a világra, az egyetlen fiamat egy év múlva eltemettem. Jonas olyan szemekkel nézett rám, amiben észre kellett vennem az ítéletet, mintha bizony én lettem volna az oka.

Igen, Jonasszal sem volt könnyű az élet, ő is kemény volt, és rideg. És annyival öregebb volt nálam, hogy nem egészen értett meg.

Azán megbetegedett és meghalt. Még hozzá olyan hirtelen, hogy először nem is akartam elhinni. Nem tudom, hogy tudtam volna másképp elviselni. Lehet, hogy a te emléked és az utánad való vágyakozás segített. Száraz szemmel ballagtam a koporsó után, az öregasszonyok egyre csak csóválták a fejüket. Én azonban megkeményítettem a szívemet, és nem néztem se jobbra, se balra. Ottedal gazdasszonya voltam, Jonas Løkken pedig a férjem, ez pedig védelmet jelentett a világgal szemben.

És akkor megint magamra maradtam. Miért nem jöttél, Peer, ugyan miért nem? Hogyan boldogultam volna a nagy tanyával és három gyermekkel, akik közül a legidősebb is csak tizenhat éves volt? És Gösta fiatal volt, erős és kedves. Persze ő csak béres volt a tanyán, a tetejében svéd, ezt pedig nem bocsájtotta meg neki senki. De hát otthonosan mozgott Ottedalban, szerette a birtokot, és szeretett engem is. Hogyan lökhettem volna el magamtól a segítőkész és szerető kezét.

Hadd szidjanak, gondoltam, hadd gyűlöljön meg a legidősebb lányom. Én csak Ottedal jólétét tartottam szem előtt, és Szent Ivánkor ismét oltár elé álltam akkor, amikor hat hónap telt el Jonas halála óta. Ezt mindenki túl rövid időnek tartotta. De nem várhattam tovább, különben napvilágra került volna a titok. És a tanító – tudod, milyen szigorú ember – mit gondolt volna rólam, ha már nem tudtam volna a ruhámmal takargatni azt, aki szenteste megszületett, és akinek a te nevedet adtam, hogy legalább ennyi legyen belőled.

Hidd el, Peer, soha nem voltam boldog. A boldogság elkerült, mióta elmentél. Jonas öreg volt, és komor, Gösta fiatal és könnyelmű. Nem volt alkalmas egy ilyen nagy tanya gazdájának, mint amilyen Ottedal, született csavargó volt, és kedvelt énekes. Megcsalt már az első gyermekünk születése előtt. És nem ez volt az egyetlen gyermek és házasságtörés.

Én azonban megbocsátottam neki, és megalkudtam. Úgy látszik, a férfiak már csak ilyenek. Még Jonas is, aki öreg volt, és rokkant, még ő is megcsalt. Mi, nők húzzuk mindig a rövidebbet. Én soha nem szegtem meg a hűség parancsát, sem Jonas, sem Gösta esetében – anélkül, hogy ezt keservesen meg nem bántam volna. Azoknak az eseteknek a száma, amikor sírtam emiatt, csekély.

Teltek az évek, és lassan megöszült a hajam. Amikor esténként odahaza ültem és énekelve vártam rád, észrevettem, hogy időnként kibicsaklik a hangom. Megöregedtem, ezen pedig nem lehet segíteni. A legidősebb lányom férjhez ment, és teljes joggal átvette tőlem a gazdasszony szerepét. Nekünk, Göstával

és a gyerekekkel távoznunk kellett – egyetlen Peer nevű fiunkkal és két lánnyal. Gösta járja a vidéket, ha valahol lakodalom vagy más multság van, énekel és muzsikál, és ha kinevetik, még hangosabban kacag rajtuk. Jószívű, mindentől függetlenül, de segíteni nem segített nekem. Amikor hazajött, négykézláb mászott föl a hegyekre, merthogy fiatal volt, egészséges és erős.

Csakhogy a sannylveni gazda mindig jó volt hozzám. Noha öreg voltam, és ősz, még mindig szépnek találtak. A sannylveni gazdasszony pedig évek óta bénán feküdt. Gösta tudott róla, szerintem biztosan tudott. Épp ezért nem értem, miért cselekedett így. Lehet, hogy nem szándékosan tette, sötét és ködös volt az a bizonyos éjszaka. De az emberek együgyűségükben azt híresztelték, hogy szándékosan ölte magát a vízbe.

Megint egyszál magam maradtam, Peer. Peer fiam is elszegődött tengerésznek. Most már kettőtököt kell várnom, amikor esténként otthon ülök és bámulom a naplementét.

Mit kezdtem volna, Peer, hiszen én csak egy gyenge asszony vagyok, öreg és magányos. A gyermekeim szétszéledtek. És Stør-Adam is magányos és gyámoltalan, akárcsak én. Nincs senki, aki rendben tartaná a ruházatát, aki meglapogatná reumás hátát. Nincs fölötte fedél, ahol a fejét álmra hajtsa. És ez a kunyhó is olyan hitvány, hogy a fal résein befúj a szél. Kettesben melegebb volna akkor is, ha közben te is megöregedtél. Igen, legalábbis éjszaka.

Amikor Peer, a fiam megjött a tengerről, éppen szenteste volt. Nehéz év állt mögöttünk, hideg volt a tél, és viharos idők jártak. Annyira sajnálom, hogy nem tudtam ágyat vetni egyetlen fiamnak azon az éjszakán, amely egyben a születésnapja volt. De ez a kunyhó olyan kicsi, aligha fér el benne két ember.

A fiam káromkodva ment el, azt mondta, soha többé nem jön haza. Kíméletlen volt, ahogyan te is, akinek a nevét viseli, kíméletlen, akár az apja, akár a többi férfi, akik nem próbálják megérteni az asszonyi szívet. Mert ugyan mit tehettem volna – nem kergethettem volna el Adamot, aki öreg volt, és beteg. Megágyazhattam volna neki a padlón is – kár, hogy ez csak később jutott eszembe. De nem is hiszem, hogy ezzel megbékélt volna.

Két hete meghalt Stør-Adam is. Két hete megint magányos vagyok, és elhagyatott, egyetlen támaszom a te emléked, Peer. Két hete csak terád gondolok. Éreztem, hogy most megjössz, megjössz végre.

És megjöttél – hogy rögtön tovább is állj. Itt vagy – és persze, nem vagy itt. Veled vagyok, és mégis egyedül – magányosan, mint egész életemben, amely nem áll másból, mint lemondásból és várakozásból.

Korán sötétedik, sötét van, és hideg. Olyan hideg vagy, Peer, a kezem is fázik, ahogy gondollak. Figyelj, a hegyekben valaki kiáltozik. Nem, ez nem te vagy, Peer, ahogy régebben hittem, te itt vagy. Elborzadok, Peer, olyan magányos vagyok. Ha leszáll az éjszaka, az utolsó és végleges éjszaka, mit kell tennem akkor? Hiszen én csak egy magányos, gyöngé nő vagyok...

Jávorszky Béla fordításai